

פירש רש"י¹... וצ"ל דמיירי שיש לראובן שטר על המנה, דאם אין לו שטר נאמן שמעון בטענותיו במיגו דפרעת'... ואכתי תימה... ואיכא לפרש בדוחק כגון ששמעון אומר פלוני ופלוני היו ובשעת מעשה ויודעין שכדברי כך הוא ואנו יודעין שאומר אמת בזה, ואי לא קרא היינו אומרים שראוי להמתין להם ואפילו סופן לבא לזמן מרובה. וריב"א² פי' (סנהדרין לה.) דנזקקין לתובע תחלה איירי לשמוע דבריו ולקבל עדותו תחלה, ונפקא מינה אפילו אם ימותו עדים של נתבע או ילכו למדינת הים בעוד שמקבלים עדים של תובע. ולישנא דשמעתא דקזייל נכסיה לא שייך לפרושי על קבלת עדות. וי"מ³ כגון שתובע שחבל בו... ול"נ⁴ דנפקא מינה אף אם שמעון אומר שיביא עדים בתוך שלשים יום נזקקין לתובע לפסוק דינו לאלתר, ואם יביא עדים תוך שלשים יום יסתור הדין ולענין פרעון שיהא לו מזמן הפסק. והראב"ד⁵ פירש נזקקין לתובע תחלה כגון ראובן שתבע שמעון לדין ולא מצא ראובן ראיה לדבריו והדין נוטה לזכות את שמעון, ואמר ראובן שאינו רוצה שיפסקו הדין כי שמא היום או למחר ימצא עדים או שמא יודה לו שמעון ושמעון תבע שיפסקו דינו, נזקקין לראובן שתבע תחלה ושומעין לו שלא לפסוק הדין. ואי זיילי נכסיה מחמת שהוציא ראובן קול עליו שחייב לו, נזקקין לשמעון לפסוק הדין לפוטרו לבטל הקול מעליו. וכל הני פירושי סלקי אליבא דהלכה דסברות גדולות הם:

תשובות מיימוניות (משפטים סי' נז):

...פרש"י... ואומר ריב"א דצ"ל כגון שיש שטר לראובן... אבל אם לא היינו נזקקין לראובן תחלה היה שמעון נאמן בדבריו ע"י מיגו... כדמשמע פרק חזקת הבתים (לו.) גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא וכו'. ואין נראה לריב"א פי' זה, דאף אם יש לו שטר אין מוציאין המנה ממנו עד שנדע טענת שמעון ודינו להיכן נוטה דאפוקי מטרותא למה לי שמא יתחייב גם ראובן לשלם התפיסה והמשכון לשמעון... אע"פ שאין לו עכשיו עדים כיון דהיום או למחר סופו לבא לא מטרותא. וכן מסיק תלמודא בפרק בתרא דכתובות (ק.) גבי שנים שהוציאו שני שטרות זה על זה. ומפרש ריב"א⁶ דאין נזקקין להוציא המנה אלא נזקקין לשמוע דבריו תחלה ומאד יכול למתק דבריו בכך. וכן משמע לשון זיקוק ולא קאמר שפוסקין דינו. וכן משמע בפסוק שמביא ממנו ראייה יגיש דבריו והיינו טענותיו. וכן משמע בתוספתא (סנהדרין ו, ג.)... וקשה לפירושו הא מסיק פעמים שנזקקין לנתבע תחלה וכגון דזיילי נכסי, היכי משכחת לה. ונראה לפרש דאם יש לו קרקע למכור, העולם יראו שראובן התובע יטעון תחלה ויסברו שלכך הוא דחוק למכור וזיילי נכסיה, אבל כששומעין דבריו תחלה יסברו שהוא תובע ולא נתבע ולא זיילי נכסיה... ויש גאונים⁷ שפי' נזקקין לתובע תחלה אם ראובן טוען על שמעון וחזר שמעון וטען על ראובן ושניהם כופרים זה לזה משביעים את הנתבע תחלה...

ש"ך חו"מ סי' כד ס"ק א:

באמת נאמרו הרבה פירושים בזה, ואענה גם אני את חלקי בעזר האל. דודאי נראה עיקר הפירוש נזקקין לתובע תחלה לענין שישמעו דבריו תחילה, דלשאר הפירושים קשה דהל"ל פוסקין לתובע תחילה, מאי נזקקין. וגם מהר"א דאיתא בש"ס [ב"ק מו:] שנאמר [שמות כד, יד] מי בעל דברים יגש אליהם, יגיש דבריו אליהם, משמע כן. וגם לשון התוספתא [בסנהדרין פ"ו ה"ג] התובע את חברו הוא פותח ראשון, משמע כן. וכבר מבואר כן במדרכי פרק הפרה [סימן נ"ג] ובתשובות מיימוני לספר משפטים סי' נ"ז בשם ריב"א. אך מה שכתבו שם דנזקקין לו תחילה משום דמאד יכול למתק דבריו בכך, הוא דוחק. וגם מ"ש דזיילי נכסיה הוא משום שהעולם יראו שהוא נתבע וידחקו אותו בקנייתו, אבל כשיטעון הנתבע תחילה יסברו שהוא התובע, הוא ג"כ דחוק. אלא נראה לפע"ד⁸ דה"פ, כשבאין לדין והתובע רוצה שישמעו דבריו תחילה והנתבע רוצה שהוא יאמר תחילה, ונפקא מינה דאולי יודה מקצת ואין מודה מקצת חייב שבועה דאורייתא אלא כשהודה לאחר שטען התובע, אבל אם הודה בנ' ואח"כ תבעו התובע בק' וכפר, פטור משבועת התורה כדלקמן סימן פ"ח סעיף ט"ו... דנזקקין לתובע לשמוע דבריו תחילה, שאף אם יודה לו הנתבע מקצת, מכל מקום כל זמן שלא שילם לו הרי הוא הנתבע ובעל דינו מיקרי תובע וחייב שבועה דאורייתא דהיה לו לפרוע מה שיודה לו קודם שתבעו בב"ד. ואי זילי נכסיה דנתבע כגון שהנכסים זילי לעת ההיא או שיצטרך למכרם בזול כשימכור במהירות לשלם לו, ולכך לא שילם לו קודם שתבעו, נזקקין לנתבע תחילה, ואם יודה לו מקצת קודם שיטעון התובע אינו חייב שבועה דאורייתא...

ים של שלמה (ד):

...ועוד⁹ אי נתחייב הנתבע שבועה, ואח"כ אמר אין רצוני לישבע אלא אני אשלם רק יושבע זה היסת שאני חייב לו, מוציאין מתחלה התשלומין מזה שאינו רוצה לישבע, ומ"מ יכול להחרים זה על מי שמזיקו לשבועה בכדי, ואחר התשלומין יכול להכריחו לשבועת היסת שאין ממון שלו בידו וכו'. ובכל הני, אם רואין הב"ד נתבע יפסיד בזה ויבא לידי היזק ע"י שנזקקין לתובע תחילה, אז שמעין לנתבע תחילה...

סיכום:

- א. ריב"א (תש" מיימוניות) - שומעין את טענות התובע תחילה, ובכך הוא זוכה ליתרון שיכול למתק דבריו. (6)
- ב. ריב"א (תוס' סנהדרין לה., רא"ש) - שומעין את טענות התובע ומקבלין את עדיו תחילה, אפי' אם ימותו עדיו של נתבע או ילכו למדינת הים. (2)
- ג. רש"י - כשהנתבע תובע "תביעה שכנגד" פוסקין תחילה לזכותו של תובע ומוציאין מיד הנתבע (דוקא ע"פ עדים שאין מיגו לנתבע), ואח"כ דנין בתביעת הנתבע. [תוס' - אפי' כגון שהנתבע טוען שיש לו עדים ומבקש יותר מל' יום להביאם, ואנו יודעים שהם נכחו אבל לא יודעים האם יעידו לזכותו, אין ממתניין לו ופוסקין לזכות התובע.] (1)
- ד. רא"ש - כגון שהנתבע מבקש להמתין מלפסוק כנגדו עד שיביא ראיה לתביעה שכנגד תוך ל' יום, אין ממתניין לו ופוסקין לזכות התובע מיד ומתניין לנתבע ל' יום לביצוע הפס"ד, ואם יביא ראיה יסתור הדין, אך אם לא יתחייב לשלם בתוך ל' יום מזמן הפס"ד. (4)
- ה. תוס' - התביעה היא בגין חבלה (או גזילה) והנתבע מבקש ל' יום להביא ראיה לתביעה שכנגד, פוסקין לזכות התובע מיד דקיי"ל אין נותנין זמן לחבלות. (3)
- ו. ראב"ד - תובע שרואה שאינו מצליח להוכיח את תביעתו או שרוצה למשוך את תביעתו מסיבה אחרת, והנתבע מעוניין שב"ד יכריעו כעת לזכותו, שומעין לתובע ומאפשרים לו למשוך את התביעה. (5)
- ז. גאונים - נתבע שהגיש תביעה שכנגד, ושני הצדדים כופרים זה לזה וחייבים שבועה, משביעים את הנתבע המקורי תחילה. (7)
- ח. ש"ך - נתבע המבקש להשמיע טענותיו תחילה אין שומעין לו, שמא הוא מודה במקצת ואם יקדים להודות קודם שמיעת התביעה, יפטר משבועת מודה במקצת. (8)
- ט. מהרש"ל (ים של שלמה) - נתבע שדינו להפטר בשבועה ומהפך שבועתו על התובע שישבע ויטול, תחילה משלם ורק אח"כ יושבע התובע. (9)
- י. ראב"ן (שו"ת סי' עו)